

ZARRJA

L. II.

St. 1.

PROSVETA

NOVOMESTO, APRIL-1924-

S tem objavljamo prvo številko „Zarje“, ki je izšla v enem (pisanem) izvodu naisthkov januarja. V kratkem objavimo drugo številko, ki je bila pisana koncem januarja. Odslej bomo izdajali pisane in šapirografirane izvode obenem.

Zahvaljujemo se sodvetniku g. de. Glogoniku, ki nam je velikodušno podaril en list 1000 pol papirja.

Sotrudniki „Zarje“, morajo biti la člani „Prosvete.“
Dopise sprejemajo vsi člani odbora „Zarje“ vedno.

Odbor „Zarje“:

Predsednik: Zwitter Fran.

Tajnik: Gorki Ivan.

Urednika: Kocina Marija.

Gorjup Joža.

Upravnik: Gorki Ivan.

Šapirografiral: Gorki Ivan.

Škriptiral: Gorjup Joža. — Časal: Libic Boris.

Posamezna številka stane 4 Din.

Kopiraj
11. 9. 01.

V spomin Josipu Stretarju.

Umrl je mož, ki se je pošteno trudil in boril od meglene svoje mladosti do jasne dobe zrelega moštva. Ugasnil je plamen njegovih oči, ki niso gledale naraj v neveselo in temno preteklost, ampak v lepšo bodočnost slovenskega naroda. Taj pravi: „Slovana slava čaka neveljiva.“ On je prepričan, da bodo Slovani prinesli narodom sveto bratoljubje in pricakrje od Slovanov resitve v socialnem oziru. Da je revnišne ljubil slovanški rod, pričajo njegove pesmi in komentar, ki ga stavi svojim pesnim: „Kur pesnik govori in poje, izvirajmu in polnega arca, ki si išče duška v pesmi. A namen imej učiti in svariti, porvedigovati in blažiti narod! Pesnik bodi voditelj svoji domovini!“

Toliko o njegovi ljubezni do domovine, do slovenske domovine.....

Druga njegova hvalavredna lastnost je, da je pokaral v svojih socialnih pesmih oni globoki prepad med aristokracijo in hlapčujočim proletarijatom in anal radnjega spoštovati. On ni videl v delavcu ravno človeka, on je videl v njem človeka.

Prisel je tudi do prepričanja: Da morejo kapitalisti privzati čimne veselite, je treba, da tisoči in tisoči proletarcev poginejo ob strojih, treba je, da poginejo tudi najmlajši izmed njih — proletarska deca!

Dalje: Stretar je bil tisti, ki nam je odkril velikana Prešerna, da nas po njem čeni in spoštuje svet. Trisel je ob tla tedanjega malika Kosskega in postavil na njegovo mesto Prešerna. Sam pravi o Prešernu:

Prešerna venec! Iki sa njim hodimo,
hvališni, vredni vzornega moža;
od njega rodoljubja se učimo,

1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

kreposti, plemenitosti, moštva!

Srečnov duh naj krepko nas grešine!

Nas me in rod slovenski ne pogine.

Koninc pa, ko je spoznal, da oves Slovenci rojini le so hlap-
ci, vzgojini za hlapčevanje je žalostno vzkliknil:

Matjivo moje rodoljubno delo

vepcha ni mi prauga imelo.

Slovenskim voditeljem pa pravi:

Lepo je, da se govori

navdušeno za dom in poje;

še lepše pa se meni zdi,

če zanj gre vsak naš delo voje.

Umrl si Hrvat, umrl! Toda ne! Tvoj duh bo živel med na-
mi in nas navdušoval za delo med narodom, za poudigo delavstva!

Tvojemu spominu pa, slava!

Damjan Damjanović

Pesem brez naslova.

Videl sem sliko:

(morda sem videl samo v snu)

Je vchoda iz daljnega

(o da ne bi bil tako daljen)

so pomikale se kolone

rdeti vse.

Stad njihni je žarelo nebo

v krvavo rdečem solneu,

ki je macnanjalo ljudem:

Se enkrat v boj,

še enkrat na Barikade,

še enkrat v snut

za Resnico in Pravico.

Potem bo vladal med nami

Boj Ljuboni in Bratstva ...

Zagrabil že sam sem za meč

in saklical proti vchodu:

"Na Barikade!"

- Saj sem nekdo,

da videl te vse

sem najbrže v snu.

Danjanov Danjanovic.

Že se je nagibalo solnce k zatonu. Krasno se je bliščali nebo
vi snežnikov, kakor da bi bili posuti s kristalom. Na vzhodu go-
re se koplje solnce v majhnem krasnem jecru. Poslednji čarki sa-
hajajočega solncea poljubljajo valove.

Na griču nad jecrom se je ustavil slabo obličin, блед in izmu-
čen popotnik; utrujen je, do smrti utrujen in čeli se poistka tam
gori pri beli cerkvi, pri kateri če spi njegova dobra mati, ki ga
je nad vse ljubila in ga ni pustila v svet; on ji ni poslušal, odšel
je v mesto, mati pa je doma upuščena umrla. V tovarni, kjer je
dobil službo, mu je nek neznani duh vedno šepetal in mu prigovor-
jal: „Zapusti tovarno in odidi v rojstvo vas, kjer te čaka najboljši
lek, ljubeče materino srce.“ A bilo je preporno in sedaj je prišel tru-
dni popotnik nazaj, da se odpovrže na materinem grobu. In ta ne-
znani duh ga je prignal nazaj v rodno vas in sedaj jo podraavlja
z besedami, ki mu vroče srca: „Oj rodna vas, kako si lepa, ko te
slate radnji čarki sahajajočega solncea. Ob tebi, juncu, sem se igral
v svoji mladosti in nisem spoznal tvojega krasu. Odšel sem v me-
stec ulice, med njihovo življenje in hrup. Jaz nehalno nisem spo-
znal, koliko sem navrgel, ko sem odšel v mesto. Šele ko mi je delo
med tovarniškimi stroji izpilo radnje moči, sem se vrnil domov,
vrnil zato, da umrem doma. Gori ob beli cerkvi se snideva z ma-
terjo.“

Iz globoke ramišljenosti in žalosti vedramijo popotnika nek-
daj tako dobro poznani glasovi vaških zvonov. Popotnik se od-

hrije. Počasi stopa na pokopališče, kjer spi njegova mati.

Solnce je zatonilo za bleščeče snežnike. Slabo je žarelo in valovi so sprejemali in vračali njegove čudovite barve. Popotnik je pokleknil na materino gomilo, prošče jo, naj ga sprejme v svoje naročje. Jokaje je izpraševal nemi materin grob, zakaj ga ni blagoslovila, predno je odšel med množice sidrov in črne umazane stroje....

Dolg zatregujen klic prekine potnikove vdihne. Bil je skovir, ki je zapel svojo usodno pesem. Pri drugem klicu skovirja se popotnik zdrune in otre okoli sebe.

Solnce je že davno raslo in sedaj obliva medla, zelenkasta mesečina vso pokrajino. In nikdo, kot tiha noč ni slišal zadnjega vdeha umirajočega popotnika, ki mu poje skovir pesem pogrebnico....

Tovarna.

Stroji ropočijo....

Ob njih jočejo

icmozgane postane mladencev - starikov,
ki kopljejo svoji mladosti zgodnji grob.

Jočejo, jočejo....

Stroji ropočijo....

Damjanova Damjanovič.

Pierre Loti

Vous avez trouvé le seul moyen
de vivre: Avoir des émotions
et savoir les faire partager.

Beade, ki jih je napisal sedaj še pokojnemu francoske-
mu romanopiscu Lotiju - Julijentu Kiamtu, prijatelju, ko je pre-
bral njegov roman „Asiyade“, so zanj pomenljive: živeti je res ne-
kako v smislu gorenjega stavka. Vedno imel „des émotions“,
vedno je stremel ra mišim novim in nesnanim. Bil je mor-
nar in tako lahko ugodil temu stremljenju.

Skmalu je spoznal, da je v bistvu vsake stvari vedno
„le-même horrible vidé“, ista strahna praznота, kot pravi
sam v nekem pismu in prav zaradi tega najdemo v vseh
njegovih delih ono lahko melanholično, ki nam je pri njem
tako simpatična. Povsod je skušal najti rešitev uganke žio-
linja, catchel se je celo v samostan: mikal ga je oni hladni
mir, oddaljenost od sveta, ki jo popisuje v romanu „Rammie-
toko“. Zavidal je ljudem, ki morejo verovati in moliti, ki tako
lahko iz sveta vzdihnijo: O muer, ave, spes meica, besede, s kateri-
mi rahlijiši isti roman. Edino tisti, ki verujejo in molijo k
Kristu s strahom in razpantjem s srcem, so srečni, ker jih ne mu-
či negotovost in strah pred nesnanim.

„Peut-être pourrions-nous dérober encore quelques

heures fugitives d'amour, quelques heures au temps qui pas-
se et puis il faudra mourir," potem bo treba smreči in po-
nesti s seboj nerazjasnjeno ono večno vprašanje, ki je gibal-
na sila naših dejanj.

Loti je preveč mislil, da bi mogel najti uteko v veri,
da bi priznal svoje odvisnost od Boga in nezadovoljstvo
ter vedno znova se vzbujajoča radovednost ga žene do
vseh obal, do najpraktičnejših ljudstev in povsod najde evoke,
ki tvorijo harmonično celoto z njegovim nacvanjem. Čudi-
vilo ga je to pisano življenje tujih ljudstev in vplivalo celo
na vreditev v njegovem privatnem življenju.

Spoznal je lepo Senegalko, lepo Turkinjo Arizade, jih
veljubil in jih moral pustiti; kako težko je bilo to, o tem
nam priča njegov dnevnik in romana "Karahu ou le ma-
riage de Loti" in "Arizade." Tudi te žene so nosile pečet
tajinstvenosti, onega neramanega, ki ga je tako mikalo
in kar je moral ljubiti. In tej temi ljubezenske odpovedi
in tihe resignaciji, družni druge, ki so tako rekoč le varia-
cije prve: ljubezen mladega Rammiteha in Gracienne tam
doli v deželi Baskov, ki jih je živo podal pisatelj z njihovi-
mi ukoreninjenimi šegami in navadami in tihotapstvom,
ki jim daje kruha. — Gracienne mora v samostan, med-
tem ko služi Rammiteho vojake; ko se vrne, jo skuša os-
voboditi in resignira po onemogljivih poskusih. Enako otažno
izvini ljubezen Bretonke Gaud, ki ji moč Yam utone na
morju, ki ga je zahtevalo zase, slično kot pri Ibsenovi

„Gospa z morja.“

Aziyade, Gracinsi in Gaudi je podobna japonka. *Musee de Chrysanteme* in zrnka *Tatougaye* v delu „Roman d'un spahi.“

V romanu „Les Désenchantées“ pa nas popelje zopet v domovino svoje ljubljence — v Larigrad. Pokaže nesmiselnost moderne vzgoje v haremih, ki vzbudi v mladih Turkinjah zavest lastne vrednosti in zahteva po osebni svobodi, ki je kasneje očetje in varuhi ne spoštevajo in pomožne svoje hčere in varovanke. Tri mlade turške princezinje, s katerimi se sestane pisatelj na dovolj romantičen način, točije nad živinostjo časa in okolja. Ena izmed teh Turkinj se umori, ker se boji zakona in moča, ki bi ga izbrali drugi ranjo. Roman jasno izraža pisateljevo sočutje stemi ubogimi bitji in ljubezen do njihove domovine, saj se je naučil njih jezika in pisave.

V romanu „Mon frère Yves“ popisuje morje z vsem njegovim čarom in tajinstvom kot v „Recher d'Islande“. Mlad častnik skuša odvrniti pijanosti mornarja Yves-a. Romanu tvori podlago resničen dogodek iz Lotijevga mornariškega življenja, kot spomenimo iz njegovega dnevnika.

Razen naštetih romanov nam je Loti zapustil več potopisov, kakor: *Au Maroc*, *Le Désert et Jérusalem*, *Vers Tsapan*, *La Mort de Philae* in *Un Pèlerin d'Angkor*, ki lahko služijo kot vzor potopisom. Vsaka nova delca, vsekakor kraj, je Lotiju v resnici „une émotion“, ki je je umel tako

vano zopet podati.

V zadnjem času je izdal obenem s sinom Samuelom „Suprêmes visions d'Orient“, ki ima vse lastnosti njegovih prejšnjih del. Pozabiti ne smemo njegovega dela: „Roman d'un enfant“, kjer popisuje svojo otroško dobo. Dnevnik „Un jeune officier pauvre“, ki ga je letos izdal njegov sin Samuel, nadaljuje gorenje delo, le žal, da je pisatelj uničil več mest, ki bi nam še bolj osvetlila njegovo ustvarjanje in njega samega, „ce pauvre chéri toujours bercé par un mirage“, kot ga nazivlje njegova sestra.

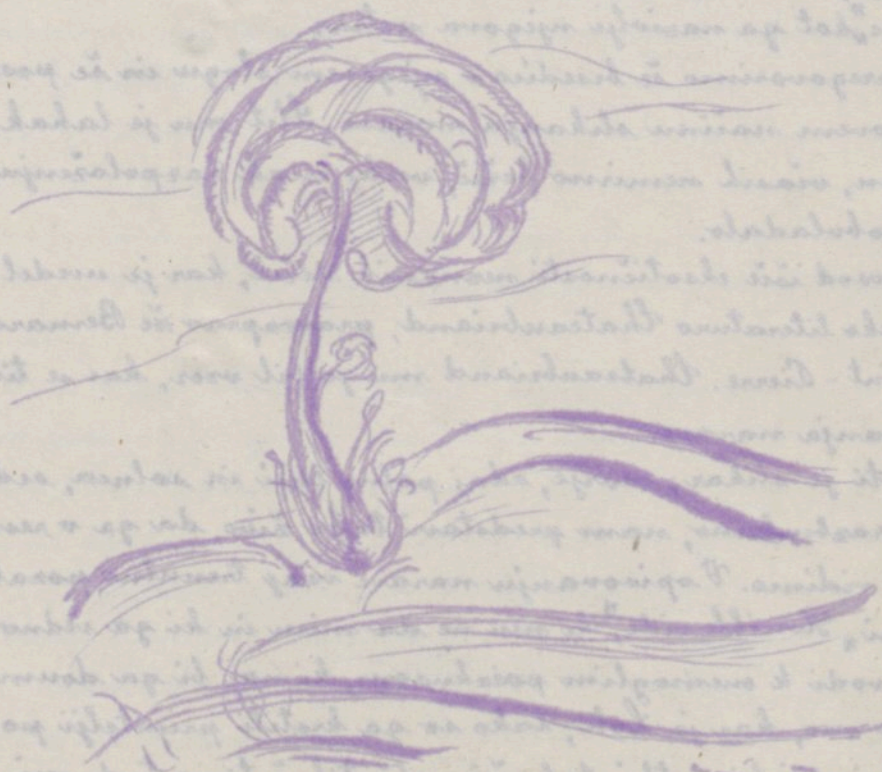
Spregovorimo še besedico o njegovem slogu in še posebej o njegovem načinu slikanja narave. Stil mu je lahak in prozoren, včasih nemirno bežeč, vselej enak razpoloženju, ki ga je obvladalo.

Povsod išče eksotičnosti neznanih dežel, kar je uvedel v francosko literaturo Chateaubriand, pravzaprav še Bernardin de Saint-Pierre. Chateaubriand mu je bil vzor, kar se tiče opisovanja narave.

Loti je slikar; morje, zdaj polno luči in solnce, sedaj divje razburkano, nam predstavi tako živo, da ga v resnici lahko vidimo. V opisovanju narave vsaj trenutno pozablja na oni „Horrible vide“, ki mu ne da miru in ki ga vedno znova vodi k onemoglim poskusom, ki naj bi ga doumeli.

Vse ono, kar je Loti, tako so ga krstili prijatelji po neratni indijski cvetki, tako živo občutil, čutimo tudi mi ob njegovih spisih in tako niso pozabljeni oni tresljaji duše,

ki so ga ornemirjali. To mu lahko odgovorimo na njegovo spra-
ljanje: Helas! Quand les années l'inexorable temps, ont de-
moi un vieillard, qu'on aura couché dans la tombe, il ne
restera donc plus une vestige, un souvenir de ce que j'ai si
vivement senti, de ce qui a fait si fortement vibrer mon
cœur à vingt-cinq ans?

Jadranski:

Muha Raša.

Comladnega dne na vseregodaj se je vpenjalo solnce po jasnem nebu. Toda v kraju, kjer se vrši naša povest, se je oparilo samo zlato zarjo solnčnih žarkov, ki je mejila na robove pogorij.

Tisti trenutek, ko je solnce poslalo svoj zlatarumen žarek v prostorno kuhinjo, se je zbudila Raša, ki je kot muha živela sešle drugi dan. Napol zaspana se je kačela ozirati okoli, ker pa ji je radi solnčnih žarkov bleščalo v oči, se je podala v temnejši kot. Začelo ji je krutiti v želodcu in odpravila se je, da bi si poiskala hrano. kmalu je srečala svojo ananko mnogo starejšo muho Vojko.

„Ah ljuba Vojka, kako si me iznenadila! Tudi ti se veseliš solnčnega dneva, kakor da bi ti bilo na en dan podaljšan življenje. Dobro jutro želim svoji sestri.“

„Dobro jutro, dobro jutro, mala Raša. Tudi tebe je, kakor vidim, prebudil solnčni odposlanec.“

„Pojdi v menoj v shrambo, kakaj tudi jaz sem lažna. Saj res, ti še ne veš kaj in kje je to. Shrambo imenujemo prostor poleg kuhinje, manjši od nje same. V ta prostor pridemo skozi odprtino, katere lahko ljudje zapirajo. Tu so shranjena vsaj najpotrebnejša živalska živila. Za nas muhe pridejo v poštev različne tekočine, sladkor, med in različne sladšice. Danes nama bo na razpolago sladkor

v skalah. Kaj je to sladkor, več od včerajšnjega dneva. Da ga bodeš lahko uživala, ga moraš prave naraspiti."

Vojka je odletela, za njo pa Raša.

Hitro ju vidimo v kuhinjski shrambi, kjer sta se gostili s sladkorjem. Medtem pa je opazila Vojka velikana čudne postave. Rilec sploh ni imel, oči so bile jako čudne, stal je na dveh nogah in je imel dva dela svojega telesa nekoliko podobna nogam, katerih pa ni uporabljal pri hoji. Vojka se vedela, da je to človek, Raša pa je skoro otepnila od strahu, toda njena prijateljica ji je zaklicala:

"Raša, odleti, tvoje mlado življenje je v nevarnosti!"

Ko sta bili na varnem je rekla Vojka prestrašeni Raši: "Preplašil naju je, vladar sveta, človek. Poiskati si mora druga hrane. Tem za boljše hrano, pojediva tja."

Odleteli sta skori okno. Ni dolgo potem ju vidimo v drugi kuhinjski shrambi, kako sta se gostili pri medu. To sladšično sta dobili na nekem nožu. Ko sta se nasrkali medu, sta bili skoro pijani. Raša je skušala dvigniti peroti; toda bili sta težki, trški in ni mogla odleteti. Krepkejša Vojka se je sicer dvignila, toda letela je zelo nesnakomveno. Odletela je v veliko naglice proti kotu irbe, da bi se tam odpočila. V kotu je razparila pajčevino. Toda bilo je preporno, da bi se jo ognila. Ujela se je vanjo. Tem bolj se je je stresala, tem bolj se je zavijala v niti, naposled je omedlela. Pajek je to opazil, se ji približal in se z njo gostil. Tak je bil konec muhe Vojke.

Des ta prizor je gledala Raša z grozo. To jo je takoj strecnilo in vsa obupana je zaupila:

„Vojka, Vojka, zakaj si bila tako nepremišljena? Ah, kaj bom počela sama brez tebe?“ Videla je, da je Vojka poginila in to jo je tako pretreslo, da je takoj zapustila skrambo.

Solnce je bilo ravno v sredi svojega dneonega polkroga, kakor ognjina plavča vredi aurnega morja. Narava je nekoliko utihnila, vendar življenje ni zamrlo.

Toda pogled na pestro naravo Raše ni nič razveselil, naje bi šla v kako človeško prebivališče. Zaparila pa ni nobenega. Vsedla se je na list neke veje in žalovala po prijateljski Vojki. Kmalu nato je kadremala.

Kedro jo je zbudil in poleg sebe je zaparila nernano muha.

„Ah, sestra, kdo si ti? Kako se imenuješ?“

„Jaz sem muha Loka in sem preživela že deset solnc.“

„Jaz živim šele drugi dan in že me je doletela nesreča. Moje najljubše sestro Vojko je ujel naš sovražnik pajek; radi tega sem zelo žalostna.“

„Zato ti ni treba žalovati. Vsak dan pogine toliko muh, da ti bi hotela za svojimi znankami žalovati, bi to morala vedno. Jaz potrebnijem okrepčila, pojdi s menoj, greva v obednico!“ Odleteli sta.

V jedilnici je opazila Raša, da visi s stropa neka stvar, na kateri se je zdelo, da je med. Zapustila je svojo znan-

ko ter se je odpravila proti dotičnemu predmetu. Muha Loka
jo je takoj, ko je razsnila njeno namero, začela svariti, toda
bilo je prepozno. Muha Rása se je uverila, da je dotična snov
grozka. Hotela je odleteti, toda groza — rila in nože so bi-
le preteplyane. V grozi je začela upiti na pomoč in povikati
dokler ni smrdlele.

Ne dolgo potem je od gladi poginila. Tako je konča-
lo mlado življenje muhe Rásé.

Lidin:

Dva laboda.

dramo v 5. dejanjih

Osebe:

Silvin Aleksandrov akademični slikar.

Ivan Torenjsky grajšček.

Lora njegova hči.

Janko Visky vaški pesnik.

Panda Lorna prijateljica.

Šemce učitelj na poštarnicah.

Lupnik.

Anka

Čida

Marička

} vaška dekleta.

I. dejanje.

1. prizor.

(Na grajskem vrtu. Na levi se vidi vhod v grad. Na desni miza s stoli. Za mizo sedi g. Torenjsky, na drugem koncu pa Šemce in Janko Visky.)

Janko (premakne figurc na šahovnici in se nasmeje): Sedaj se boš težko ničel. Moj konj te bo kmalu pohodil.

Šimec: Molči, molči (primakne figuro). Se misliti ne morem,
ko vedno govoriš.

Janko (primakne): Tu je še ena (se norčuje in smeje).

Šimec (podpre glavo in misli; strusi sahoonico, da zlete figu-
re po tleh. Vstane in hodi gori in doli) Nevarnost!

Lorenjsky: Danes sta pa gospoda jako razburjena. Črna se, da
ste včeraj malo lumpali.

Šimec: Saj bi igral, pa Janko vedno govori.

Janko (ga potreplje po rami): Le potolaži se, ljubi moj! Saj
tudi ti vriskaš, kadar mi preмагаš. Se spomniš?
Greva še enkrat?

Šimec: Da, toda le če boš tiha.

Lorenjsky: Ravno taka sta kol otroci. Le bi vas kdo poslušal,
bi mislil, da sta tri leta stara. Bog se vaju no-
mili!

Janko

Šimec } (postavljata figure)

Šimec: Ali vešta kaj je novega?

Janko (radoveden): Kaj pa? Tako maj vem, ko vedno tujem
doma!

Šimec (potihoma): Kača grajska gospodična goduje danes.
Moramo se ji prikupiti s kakim darilom. (logleda
proti gradu) Ravno tam prikupijo.

2. prizor.

Zora (od leve): Dobro jutro! Sedaj vaju pa gotovo motim,

gospoda sakista. (Proti očetu) Papa, ali naj ti prinesem
kavo na vrt? Kaj pa bereš, da si tako zamisljen?

Janko: Dobro jutro, gospodična zora! Nikakor naju ne mo-
tite, zelo vesela sva, da ste prišli.

Torensky: Počakaj malo, srček, takoj grem s teboj, samo
nekaj gospodoma preberem.

Semeč (se začne smejati): Sedaj si pa izgubil, Janko!

Janko (naredi potizo): To je dobro, da ta izguba nič ne boli.

Semeč (naredi potizo s škodoželjnim smehom): Mat, Janko!

Janko (prav mirno) V imenu božjem! (Vstane in gre proti
desni).

Semeč (se smeje za njim in gre proti levi.)

Torensky: Počakajta gospoda! Poslušajta! Mladega slikar-
ja dobimo v našo vas. (Bere iz časopisa) Silen genij
je vstal med nami in s svojo duševno močjo pre-
šinja ves poljski svet. Slikar in kipar Silvin Ale-
ksandrov je na radnji razstavi zatevil slavo
drugih umetnikov. Ne bom našteval velikih nje-
govih del, naj vam omenim le njegovo silno de-
lo „Mati“, katero opeva tudi v svojih pesmih. Mla-
di umetnik potuje sedaj po domovini in nabira
snovi za svoja dela. Sedaj je namenjen sem k
reki Vistolki, kjer bo slikal njene krasne slapove.

Janko: Slava mlademu možu, ki si zida svoje svetiš-
če nesmrtnosti. Srečen Silvin Aleksandro, živel
bodeš večno v svojem narodu, mi pa bomo u-

- mali in z nami bo izgubil naš spomin in naša dela.
- Torenjsky: Resnice govarite, toda tudi vi ne boste pozabljene. Saj vaše pesmi donijo po naših poljih in gordevih. Lenjice, ki ranjejo zlato klasje, jih prepevajo.
- Janko: Gospod Torenjsky! Moje svetišče poezije je majhno, sila materijalnosti ga bo razrušila in spremenila njegove ridove v razvaline. Le genij more postati srečen. (Se zamisli).
- Zora: Pred enim tednom sem videla mladega umetnika, ki je slikal naš grajski vhod. Tudi on je velik umetnik, z obraza se mu čita. Sedaj pride vsak dan slikat.
- Jemec: Tudi jaz sem videl včeraj mladega človeka tam v gozdu, kjer je sedel na skali in čital knjigo.

3. prizor.

- Torenjsky: Pordrauljini, gospodje, jaz moram po opravkih. Zorica, ti ostani pa tu na vntu! Na svidenje!
- Zora: Počakam te tukaj. Z Bogom, papa!
- Janko (stopi k Zori): Jaz moram tudi domov. Z Bogom!
(Zi da roko.)
- Zora: Z Bogom! Pridite nas zopet obiskat. Včeraj mi je bilo že dolgčas, ko vas nisem nič videla.
- Janko: Rad bi še ostal tu, pa moram domov, ker čutim, da bom sedaj lahko pesnil in igral. Z Bogom touj,

4. prizor.

Zora: Z Bogom! (Gleda za njim. Nato pogleda kapek, ki ga še vedno drži v roki.) Kaj mi hasne to cvetje, ko mi prišlo iz roke onega, ki ga jaz ljubim. Kako mrtvo je! (Vzre proti desni.) Ti, nesnani slikar, si mi presunil dušo! Ko bi vedel, kako te ljubim, kako hrepenim, da me nagovoriš, ko prideš k nam slikat. Ko sem te včeraj videla, se mi je tvoja podoba globoko vtisnila v srce. Sedela sem na klopi s knjigo v roki, ti si me pa gledal z mrtvim očesom. Ko si odložil čepic, da se odpočiješ, sem se razvestila menč, da prideš k meni, a vzdedel si se na klop in se zamislil. Ah, ti tuji mladenič, zakaj si mi ranil srce s svojo ljubeznijo? Kakor labod sem, ki ga radene lovičeva puščica. (Zasliši govor in prestrašena zbeži.)

5. prizor.

Liloin (dičku, ki nosi njegove potrebnice.): Sem kaj postavil, Tonček, pa pojdi. Domov prinesem še sam. A kam je abirala ta plaha devojka? Torej tudi ti inšaš ranjeno srce! O srečni mladenič, ki si našel milost v očeh krasne deve! Praviš, da si kakor labod, ki ga je radela lovičeva puščica. Tudi jaz, dekle, sem labod, ki si ga ranila ti in mi vlija ljubezen v srce. (Vzede se na klop in se zamisli. V ozadju je prikaže

gospodična Lora! (Odide.)

Lora: Gospod Janko je v resnici čudak. Sedaj bo vzel doma vijoline v roke in bo pesnil in godel ves dan.

Simce: Lenuh je, lenuh, ne pa čudak. No bi bil kaj vreden, bi študiral, da bi dosegel svoj kruh.

Lora: Ne, tega ne morete trditi, on je pošten človek. Če ni hotel študirati, zaradi tega je ne lenuh.

Simce: Čustiva pri minus te strani! (Zi pokloni šopek, ki je bil na stolu.) Moje voščilo, gospodična Lora, k vašemu godu! Bog vam podeli srčno in zadovoljno življenje!

Lora: Srčna hvala, gospod Simce! Tako lepe so te cvetke, in kako lepo dišijo! (Potegne robec iz šopa in ga ujine med tudi pisno, ki ji pade na tla. Ona skoči ranjini in ga pobere.)

Simce (hači pobrati): Gotovo je kako ljubavno pisno, ker se tako bojite ranj. Ni res?

Lora (sramečljivo): Ne, gospod Simce! To je pisno moje prijateljice Vande, ki mi je pisala, da pride sem kaj na počitnice. Če ne verjamete, vam ga pokažem.

Simce: Saj vam verjamem, gospodična Lora. Uproutite mi, domov moram, gotovo se še skrbem, ker nisem povedal, kam grem. Se enkrat, vse najboljše, gospodična Lora! Z Bogom!

Janko a njegovina v roki.) Ho bi vedel, kda si ti, ki si mi postal
la v dušo čen ljubovi! Hako vtiha si bila med cvrtim in jaz
sem ukradel tvojo sladko podobo. Pa tukaj na platini, si mu-
tra. Zakaj si danes rbečala pred menoj? Hako naj ti poveri,
kako naj ti zackujem, da te ljubim! (Gre proti stiki.)

6. prizor.

Janko (se vnu približa in onotri stiko.)

Silvin: Kam pa ste namenjani, mladi praci?

Janko: Na grad grem, da vočim gospodični Zori k godu.

Zakaj si ne pridete zori? Gospod ljubi umetnike; nas-
vo praje je čital in čacopisa o umetniku Silvinnu Alek-
sandrovem.

Silvin (stika in se smehlja): Kaj pa je povedal gospod Towns-
ky?

Janko: Vas je prbral, kar je bilo v čacopisu v tem velikem mo-
ču. Zelo se je razveselil, ko je vedel, da misli priti
Silvin Aleksandrov v naše kraje. Le pridite na grad!
Gospodična Zora je mislavedovala, da ste tudi vi u-
metnik. Na svidenje! (Odide.)

7. prizor.

Silvin: Tudi jaz grem v grad, da vočim učio mladi divi. (Se
vade na skalo.) Trošen si ti, Janko, ker si sin te umlje
in ker razumeš skricnostno pesem kočatih brastov in
ker te ne čene neko tuj duh v post. Jaz pa ne razumem

te pesmi, ne morem odkriti njene skrivnosti. Jaz nacunem le pesmi svoje daljne domovine in v valovanju slatiga čista čustim skrivnost svoje zemlje. Kakaj mi je deša silila v svet, kakaj me je vleklo era v svet? O Volga, kakaj sem te zapustil? V sanjah te vidim, moja ruska domovina! Kakaj sem te zapustil in šel v tujino za slavo!

8. prizor.

Lora: Dobro jutro! Moj oče vas vabi na grad, ker bi vas rad spoznal.

Silvin (stapi presenečen nazaj): Ne poznam vas, gospodična! S kom vprašati za vaše ime?

Lora: Moj oče je grajščak Torunjskiy. In kdo ste vi?

Silvin: Nernan slikar sem iz daljne dežele in hodim po svetu. Nikjer mi ni obstanika. Kakor labod sem plaval nad širno ravnino, sedaj pa me je sadela puščica.

Lora: Da, v vednih dvornih živino.

Silvin: Naše življenje je kakor pomladarsko svetlo, in kakor oblaki vicijo nad njim grozne slutnje; čakati je treba, da jih razčene veter. (Pospravlja).

Lora (ganjena): Da, čakati je treba, da jih razčene veter.

Silvin: Sedaj moram nesti domov orodje, potem se pa v seljem odrovem povabilu vašega gospoda očeta. Na svidenje, gospodična!

Lora: Na svidenje! (Gleda za njim) Pridi maraj, vrniti se, nemanim mladenič! (Zastor pada.)

II. dejanje.

1. prizor.

(Isto pozorišče kakor v prvem dejanju.)

Vanda: Res lepo imate tu! (Ogleduje po vrtu.)

Zora: Ni zila. Ko bi morala ti živeti v teh pustih zidovih, bi se kmalu naveličala.

Torenjsky: Človek se mega naveliča. Če bi gospodična Vanda celo življenje potovala, bi tudi komaj čakala, da bi smela v kakem skitem kraju mirno živeti; zakaj človeška narava nehtiva ispremenb.

Vanda: Kako krasen vrt imate!

Torenjsky: Nič več ni tako lep, kakor prej. Ose nekako zineva, drveje se je tudi začelo sušiti. Tarn ob zidu tiči košati bar tudi od dne do dne bolj vene.

Zora: Oh, kako ga je škoda!

Torenjsky: Odslučil je. Drevor je kakor človek. Ko plača globo življenju mora prač, da naredi prostor drugemu.

Vanda: Usoda je taka, mi ne smoremo ničesar proti njej.

2. prizor.

Silvin (stopi medtem s sliko pod pasduho na vrt, stopi k grajčaku): Oprostite, da sem tako prost in si upam molati družbo. Moje ime je Silvin Aleksandrov (mne seže v rako in izgovori ime tako, da se ne razume.)

Torenjsky: Torenjsky, grajčak. Jako ljubo mi je, da ste prišli

v naš kraj. Še posebno ljubo mi je, da ste se odovali mojemu
povabilu.

Silvin: Saj bi prišel še rajtnej, pa sem moral nesti svoje
barve domov.

Torenjsky: Glavno je, da ste prišli. (Se obrne k Vandi). Mislim,
gospodična Vanda, da se še ne poznata.

Vanda: Samo po zunanosti. Mislim, da ste gospod Silvin
Aleksandro, znani umetnik. Moje ime → Vanda
Diz (mu poda roko).

Silvin: Velika čast mi je.

Lora (ga gleda preplašeno, sama sebi). Silvin Aleksandro
umetnik!

Torenjsky: Ne, to ni magoie! (Veselo) Ali je resnica? Vi, da ste
oni veliki umetnik? Častitam vam k radnji naritavi
(mu ponudi roko).

Silvin: Hvala, gospod Torenjsky!

Lora: Tudi jaz častitam mlademu umetniku!

Silvin: Lajna hvala, gospodična Lora!

Torenjsky (proti Lori.) Jaz popeljem gospodično Vando na grad,
da se preobleče in odloži prtljago. Vi gospod Silvin
in Lora počakajta naju! Priveda takoj. Pojdiva gos-
podična Vanda. (Oba odideta.)

3. prizor.

Silvin (vzame sliko v roko in gre proti Lori, ki ga boječe gleda):
Tukaj, gospodična Lora, je tudi moje darilo k vašemu

godu.

Zora: Ne, gospod Silvin, kako pridete vi do tega. (Se navidezno brani darila.)

Silvin: Ne žalite me, gospodična Zora! Naj vam bo to v spomin na nesnanega slikarja.

Zora: Ne, gospod Silvin, tega ne morem sprejeti.

Silvin: Vzemite, gospodična!

Zora (sprejme sliko): Hvala, gospod Silvin! Toda kako naj vam to povrnem.

Silvin (smeje): Saj ne dajem v posojilo!

Zora: Oprostite me, gospod Silvin za trenutek; moram k prijateljici Gaudi. Počakajte me tu na vrtu. Na svidenje! (Odide.)

Silvin: Počakam, gospodična Zora! Tvoja krásna postava - kakor živ angelj si, Zora, ki si prišla iz nebes, da mi raniš dušo. Vtrepetala mi je dušo, ko sem te ugledal prvič. Pričala sva se tam doli ob potoku. Peter je šelutel skozi kočate vrbe in ti si šla po stezi med cvetjem kakor vila. Kakor večerna zarja so se svetili tvoji lasje in ti si stopala skrivnostno, kot da nosiš v srecu globoko skrivnost. Zora! Ti si zame kakor živa poljana, kakor valovje zlatega čitja, pri-
vlačnejš me nase, a me zopet odbijaš od sebe z grozno slutnjo, da je tvoje srecu že oddano, da si drugemu obljubila ljubezen in je zame ne braniš nič več. (Se zamisli.)

Zora (pride od leve in ga gleda.): Kaj vam je, gospod Silvin, da ste tako zamišljeni?

Silvin: Nič, gospodična Zora, le na ravnine svoje prostrane domovine sem se spomnil. V moji duši živi pesem čitnih polj in daljnih logov. V duhu stisim pesem svojega naroda, čitno polje valovi in me kliče naraj.

Zora (ga gleda preplašeno.)

Silvin: Vem, gospodična Zora, da se vam sdi čudno, zakaj ne najdem druge domovine, zakaj mi srce vedno sili naraj k valovom Volge.

Zora: To bo vse minilo, gospod Silvin. Colagoma se ublaži pekoče domotošje.

Silvin: Ne, to ni več domotošje, to je skrita pekoča bol. A gorje človeku, ki se mu pridruživajo dvojni in silne slutnje, ki morejo uničiti srce.

Zora: Gospod Silvin!

Silvin (mimo): Da, ena sama slutnja in uničeno je čioljenje!

Zora (s čustvom): Kake slutnje in dvojni vas mučijo, gospod Silvin?

Silvin (vesel, jo prime za roko): Če me sami vprašate, mi je tem lažje, ker odgovoril bom samo na vprašanje.

Zora (ga pogleda v oči): Povejte mi torej, gospod Silvin!

Silvin: Slutnja me teži, da je vaše srce že oddano in da

ne smem upati na vašo ljubezen.

Zora: Da, upravičena je vaša slutnja — moje sree res ni nič
prosto, kakaj tuji slikar Silvin ga je ukradel in Silvin
ne sme upati od mene večje ljubezni.

Silvin (jo poljubi): Zora, ti me ljubiš! (Z drhtečim glasom.)

Zora: Silvin!

Silvin: Srečni žlovek! Sedaj hočem živeti srečno in zadovoljno,
brez domosa in slutenj. Takor labod se bomo dvignil,
da si ustvarim svetišče nesmrtnosti, in ti, Zora, boš
o njim kraljica in svečenica. (Jo objame.)

Zastor pade.

(Konec prihodnjic.)

Prometheus:

Dijaštvo in narod.

Stara pravilo: Ne laži! pove
več, kakor vse bombastične
frase o domovini in narodu.

(J. G. Masaryk.)

V času, ko se je začel širiti in uveljavljati parlamentari-
zem, ko so se široke ljudske mase začele zanimati za politi-
ko, se je zavidlo tudi dijaštvo, zlasti akademično, da niso nje-
gove dolžnosti proti narodu le stanovskega, temveč tudi so-
cialnega značaja. Tedaj je vsebovala narodna ideja ves social-
ni program omladine. Dijaki so bili oni, ki so to idejo propa-
girali med narodom, iz njih je verastla ona generacija inte-
ligence, ki se je v imenu nacionalizma borila proti pri-
tisku ali odprosu tujih narodov. To vidimo pri nemških bur-
ših, to tudi pri slovenskih dijakih iz dobe narodnega pro-
bujenja ali pri hrvaških Ilirih. A prišel je za naš narod
čas, ko je bil izpolnjen en del narodnega programa, drugi
del se pa s tedanjimi metodami ni dal izvesti. Nastopila
je doba splošne moralne in intelektualne dekadence, doba
praznih fraz, ki naj bi nadomestovale dejanja. Res so se
tedanji akademiki še „borili“ za „narodno čast“ v sablja-
njih z nemškimi burši, bili so do sobranjini od same

narodne navdušenosti ob bokalih vina, znali so z velikim ponosom razvijati svoje društvene prapore, paradirali so na izletih v domovino, ki je z „narodnim ženstvom“ na čelu ob vsaki priliki pokazala, da je ponosna na „svet naroda“, na svoj „up in nado“. Tudi odnoščaji s hrvatskimi akademiki, ki so bili prav tako tuji žoljenju svojega naroda, kakor njihovi slovenski tovariši, so bili zelo prirečni, seveda v frazah in pampu. A kdor pogleda globlje v žoljenje našega dijštva na koncu preteklega stoletja, vidi, da je za vsi temi frazami in formalnostmi prav malo vsebine. Govorili so o narodu, a premišljevali niso o tem, kaj da je pravzaprav narod; govorili so o domovini, a mislili so na vino; besede so jim hitele med „brate Hrvate“, svoje „dolinske“ brate, a misli so se ustavljale pri ljutomericčanu. Manjkalo jim je resnega dela, zato jih je povsem prevzelo velikomestno žoljenje; svetla sta alkoholizem in prostitucija, bil je to milje, v katerem so vznikli „Križevački študenti“. Lelih dvajset let ne opazujemo v slovenski omladini nikakega novega pokreta, tradicionalni narodnjaški nazori se privzemajo brez pomisleka. Narodna zavednost se kaže le še na paradah in maskaradah „narodnih“ društev, svobodomiselnost pa v gostilniškem zabavljanju čez „farje“. Verski nazori te generacije so sploh večinoma privzeti po dunajskem liberalnem časopisju; globoke filozofije in resnega premišljevanja bi rastonj iskali pri teh „liberalcih“. Zato je moral smagati klerikalizem s svojo sholastično-filozofijo in gospodar-

skimi ter prosvitnimi organizacijami o boju sto generacij napredne inteligence.

A prišlo je istresnejše. Preko svojih praških slušateljev je vplival Masaryk na vsa jugoslovansko javnost s svojimi nauki. Boril se je proti alkoholizmu in prostituciji, boril se je pa tudi proti fraszizmu, romantiki in sentimentalnosti v javnem življenju sploh. Njegova marinarinja, ki jih označujemo kot realizem, je zastopala med slovenskim dijaštvom „narodno-radikalna“ struja, med hrvaškim in srbskim pa „napredna omladina.“ Začela se je aksijska za izboljšanje gnetnega stanja, vendar se prej „stare hiše“, večinoma sinovi premožnih starišev, niso brigale. Napredna javnost se je začela zanimati za združniški pokret, ki ga je prej večinoma prepuščala klvikalcem. Za širjenje prosvete o naprednem smislu med narodom, so skrbele ljudske knjižnice, večinoma last „Prosvete“, naprednega akademičnega društva. Zanimanje za verska in enanostvena vprašanja je rodilo slovensko enanostveno revijo „Vedo“, ki na žalost, še danes nimajo naslednice. Največji pa je vpliv te struje na narodno borbo Jugoslovancev. Spornost, da je glavni vzrok neuspehov v metodi boja samega, je sledilo delo zблиžanja Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ustvarjale so se širše koncepcije, hrvaško-srbski spor je izgubil na svoji ostrini, zanimanje za svetoonsko-politična vprašanja je naraslo, dokler se ni pojavila ona omladinška struja, ki je zapisala tik pred vojno na svoj prapor idejo državnega edinstva Jugoslovancev, idejo, ki jo je svetoonska vojna tudi uresničila.

Državno edinstvo, predpogoj za kulturni in gospodarski napredek naroda, je tu; milijoni analfabetov, milijoni, ki tise v duševni svobosti neodnosti in prarnoverja, milijoni gospodarsko zatiranih in izrabljenih kličejo na delo inteligenco posebno omladino. Zaradi strahčnega uničevanja vsega, kar je gradilo človeštvo tehom stoletij, je padlo spoštovanje do tihoga, poštenega dela, narastel pa je pomen momentanih dogodkov, hrepih besed in efektivnega nastopa. Medtem, ko je bilo prej splošno nasiranjje, da pocamerinik ne more doseči ničesar, če ni glavnik potreb vsi dobe, da se mu pa ni mogoe upirati, ee je on le posebljen duh časa, protina sedaj ropet individualizem; na eni se pričakuje rešitve te od pocamerinik oseb, ki stoji slučajno društvi na čelu, na drugi strani pa smatrajo te osebe za vzrok vse ljudske nesreče; na eni strani kult. vladarjev in vodilnih politikov, na drugi atentati in intrige. Skratka: enantoino, burno mišljenje in podrobno tiho delo se umika romantiki in frazami. Najnamenitejši in najmarkantnejši iskar te povojne psihose je novo jugoslovanško nacijskonalistično gibanje, ki v glavnom nadaljuje tradicije ee vzgoraj opisanega narodnjajstva koncem preteklega stoletja. Tadar bo tvoril naš narod v gospodarskem, kulturnem in etičnem oziru eno, nedeljivo celoto, tedaj pač ne bo nikogar, ki bi tajil dejstvo narodnega edinstva; nato pa je treba mnogo dela in mnogo časa. Namesto tega pa hoče sodobna jugoslovanška, nacijskonalistična omladina ostvariti narodno edinstvo, kaj e frazami, kakor: „nacija“, „integralno jugoslovanstvo“ in e masilnimi vastopi. Ne pomislijo, da imajo njihove ideje e separatizmom, proti

kateremu se bore, to skupnost, da ne odgovarjajo realnim raz-
meram in potrebam, ampak se bore za stvari, ki niso v zraku.
Socialna ideja bo porazila ene kakor druge. Nacijonalizem sploh
ne more biti program o nacionalni državi; edino polje njego-
vega udejstvovanja je ekspanzionost na zunaj; to pa je v našem
času zelo nevaren eksperiment; uničil je Nemčijo, usoden mo-
re postati siasoma tudi za Italijo — ali mislite, da baš naši
nacijonalisti ne morejo maleteti na uspešen upor, da oni ne
morejo delati nikomur krivice, da so baš oni angelji?

Francoska revolucija ni bila nacijonalistična, a s tem,
da je odpravila stare pokrajinske oblasti, sinehove plemstva
in izenačila vse stanovne pred zakonom, je pravzaprav ona
ustvarila edinstvo francoskega naroda. Masaryk se pregan-
jali, ker je dokazal nepravilnost kraljevodvorskega rokopisa,
ki so ga prej preglašali za historično svetinjo češkega naroda;
a on jim je ponovno odgovarjal; ni treba, da bi slonela
narodna kultura na laži! In danes uvidi vsak, da je Masa-
ryk storil za češki narod več kakor njegovi preganjalci. Tako
tudi nam ne bo prinesel zelene vejice nacijonalizem, katerega
efekt bo v glavnem podoben efektu gibanja iz dobe dekadence,
ampak socialna ideja in tiho, otrajno delo za njo.

Kazne čaše, sreča puna,
manje riječi, više čina,
pa će biti opet sretna
lijepa naša domovina.

(R. Katalinič - Jeretov.)

Marjanko:

Clemeniti sin viteza Marka.

(Grajška povest.)

I. poglavje.

V gradu viteza Borisa je že vse spalo. Le v sobi njegove hiše Irena je bila še luč. Irena je nekoga pričakovala; in nemirno hodila po sobi. Tmalu se začujejo koraki. Irena hitro vrame pismo, ki ga je prej napisala in gre po stopnicah skori skrivno vrata po temnem hodniku na grajski vrt. To stoji hiti proti seni človeka, ki je sedel na kameniti klopi. „Marko, ali si ti?“ vzklikne. „Ne, milostljiva gospodična. Jaz sem Matej, služabnik viteza Marka. On je bolan in je meni naročil, naj grem po vaše pismo in mu ga prinesem.“ „Tja imaš pismo in ga reci vitezu Marku. Povej mu, da vam čelim skrajnjega zdravja in da ga lepo poskrbljam. Tja imaš še plačilo za svoj trud. Z Bogom!“ Matej hitro vstane in se vrne k vitezu Marku. Irena pa hiti nazaj v grad v svojo sobo. Z naglico odpre pismo in ga prične brati. Solze veselja so ji prišle v oči; saj ji je vitez Marko zatijeval v pismu, da jo ljubi in da ji je vedno zvest. Isto sladko čevestje zaspi Irena, potem ko je opravila večerno molitev. Porabila je vse svoje skrbi, tudi to, da jo pride jutri smubit ostrovrški grajščak Jovij in da ji je oče zagrozil, da bo postala njegova žena, in ji prepovedal vsak ugovor.

II. poglavje.

Jesensko solnce je sijalo drugi dan po bitnem grabnu. Na stromih stali se je lesketal grad viteza Borisa. Nas je postajala vedno bolj živahna. Ljudje so prihajali iz hiš in hoteli po svojih opravkih v hiši, ali bolje, v koči Mihovčeve Rere je bilo tudi ose živo; majhni otroci so skakali po sobi, Rera pa jim je kuhala zajtrk. Ko so se najedli, so se porazgubili po savi. Rera pa je sedla na stol in se odala težkim mislim. Mislila je na svojega sina Janesa, ki je padel v vojski in na svojega močva, ki je lani umrl. Potem pa je morala na polje s hlapcem in deklo orat. To je le en vzgled iz takratnega kmetiškega življenja.

Tudi na gradu, ki je stal na strmem griču, ki je bil poruščen z gospodom, je pričelo živahno orvenje. Grajski oshrbnik, mladi Marko, se je prebudil in si pomel razpane oči. Zaskelala ga je rana na nogi in raječal je od bolečine. Vpel se je k oknu, ki je bilo blizu postelje in gledal je na grad viteza Borisa, ki se je svetil v daljavi. Dolga je gledal tja vitez Marko in vedelo se mu je, da vidi pred gradom znano svetlo postavo. Še enkrat je pogledal tja; potem pa se je zgrudil nazaj v posteljo in vzdihnil komaj slišno: „Trena!“ kmalu pa je izmučen iznova zaspal in prebudil ga je šele slučabnik, ki mu je prinesel zajtrk.

III. poglavje.

Totega dne popoldne je prišel v peanico grajšček Juriž snubit Treno. Toda še pri prvi besedi, ko je prosil njunega očeta narivo, ga je tako odločno razornila, da je osupnil. Oče je prigovarjal sprava

ivlepa, potem je začel celo govoriti. Strašno pa se je razsrdil, ko je
vedel, da ljubi Treva viteza Marka, oskrbnika Poljčjega gradu, ki
je bil obubožan plenič. Grozil je, da ga ubije, ko prestopi prag
njegovga gradu. Se bolj pa ga je razsrdila žena Helena, ki je
potegnila s hčrjo. Z ostričevskim vitezom, ki je slovel daleč na o-
koli kot zmagovalec v turnirjih, se je domnil, da bo odločil
boj med Jurijem in Markom, čigava bo Treva; na tistem je
navzveč upal, da bo Jurij premagal viteza Marka. Dvoboj je bil
določen čez štiri tedne, na dan sv. Borisa, ko bo praznoval graj-
ščak svoj god. Grajščak Jurij je bil tega zelo vesel; saj se je zelo
rad bojeval in ni mislil na to, da ga lahko premaga vitez Mar-
ko.

Ko je vedel vitez Marko grajščakovo odločbo, se je nasme-
jal, ker bojevanje mu je bilo v igračo in zabavo. Tendar se je
malo bal, da bo morebiti izgubil ljubljeno Trevo.

Kted tem časom pa so služabniki grajščaka Borisa prid-
no vabili grajščake in viterje iz okolice na gospodarsko godo-
vanje. Čiščakovani dan se je bližal z veliko naglico. Marko je
če odavnaj odrauel in pridno hodil na lov, vitez Jurij pa se je
pudno vadil v orožju; pri tem pa je bil zelo oknuten in je po-
bil tri klapce, od katerih je zahteval, da se bojujejo proti nje-
mu, kakaj hotel je na vsek način ubiti viteza Marka, da bi do-
bil lepo doto od Trevininega očeta. Hotel je potem prodati svoje
posestvo, zapustiti Trevo in jo popihati v drugo dečlo.

Treva pa je medtem časom posedala po grajskih vitovih,
vtopljena v tužne misli; bala se je, da bo vitez Marko premagan.

Prišel je odločilni dan. Gostje so prihajali od vseh strani. Prišla sta tudi vitez Marko in vitez Jurij. Marko je poravnal svojega nasprotnika, ki mu pa ni odrednil, ko je ugledal njegovo šibko postavo. „Spornal me boš,“ si misli vitez Marko. Vlučabniki so pripeljali konje Marku in Juriju. Zaredla sta jih in oddirjala na lepo okrašen prostor na vrtu. Povabljenici so že bili na svojih prostorih. Med njimi je bil vitez Boris, njegova žena Helena in Trena, ki je bila zelo blede.

Boj se je pričel. Prvi udinca Jurij in zaničljiv nasmeš mu leže na ustnice. Drugič si razblestita sulici. Drugič se zaletita nasprotnika v vzdignjenima sulicama. Marko je bil odtrgan od sedla. Trena si je zakrila lice in se onesvestila. Jurij je hotel zamahniti z mečem, da bi odsekal Marku glavo. Toda Marko se skloni in meč, ki je švignil previsoko, zleti Juriju iz rok in se zapleče pred vitezom Borisom v tla. Sedaj skoči Marko kvišku, potegne Jurija nar konja, ga posadi v travo in mu stopi na vrat. In lep je bil vitez Marko v tem trenutku! Gostje so vzklikali, metali nanj svetlice in kričali: „Ubij ga, ubij!“ Marko pa se je samo naslonil na svoj veliki meč ter gledal Jurija, ki se je tresel v smrtnem strahu. „Vstani, lopov!“ mu zakliče. „Mnogi si ribizal po nedolžnem, toda jaz ti vseno podarim življenje. Naj te sodi Bog.“ Oni teh besedah zapusti Jurija in gre proti gostom, zahvaljujoč se za častitke. Trena se je tedaj zavedla in ko zve, kdo je zmagal, hiti Marku nasproti in ga srčno objame. Gostje, ki jih je navdušilo Marko junaštvo, so kričali: „Živel vitez Marko, živele Trena, žive“

mladi par!"

Piter Boris se sedaj ni več protivil Markovi zvezi s Ireno
in kmalu nato so praznovali veselo svatbo

Piter Jurij je šel v samostan, da dela tam pokore za
svoje grehe in je zapustil svoje posestvo Marku in Ireni.

Damjan Damjanovič:

Pesem v prozi.

V spomin na leto strahote in grozote 1915. po r. št.

Pogledal sem z očsom preteklosti na devet let nazaj.

Tu kaj sem videl? - - -

Ljudje so nosili v rokah svoje lobanje in jih kupičili v visok in strm hrib. Na hrib pa so izpeljali cesto, tlakovano z nokami in nogami. - - - -

Ho pa je bil hrib dogotovljen, so postavili na njegov vrh prestol iz srebra in zlata skovan, poknili so ga z šametom napojenim s krovjo milijonov.

Na prestol pa je sedel z cesarsko kruno kronan tolst demon. Če se je le razibal na prestolu, so zahuččale lobanje v tistem, zatiglem hribu.

Ho sem pa pogledal z očimi bodočnosti na ta hrib, sem videl demona vsega preplašenega in potrtiga sedeti na prestolu, ki se je majal in pogrezal. Lobanje so si pele pesem osvobojenja in ostajenja, črne ogromne ptice naši, ki so s svojimi svinečnimi peruti kročile v težkem zraku, se pele kronanemu demonu nagrobnice. Prestol se je majal, ker se je morje lobanj saganjalo ob njega - orhovo lupino v širnem oceanu.

Prestol se pogreza, pada, pada - - - -

Ljudmila Posavska:

Prihod zime v deželo.

Narava je stokala v pišu jesenskega viharja. Drevje po brdih se je zvijalo, se stresalo pod ženo ploho, vednim dežjem. Reke so maračtale, prestopale svoje struge, prinačale s seboj plasti zemlje, kipe dračja. Kakor da preveva naravo obrupna bol, kakor da plaka nebo nad bedno zemljo. Narava sama čeli počitka, čeli minega spanja pod belo snežno odejo.

Kako se ne bi naveličali pustega deščevnega vremena, kako ne bi zahrepeneli po cimi, ki je vendar tako lepa, tako veličastna v svoji mrzli zimski krasoti. Tse je bilo pripravljeno na njen prihod, vse jo je pričakovalo.

Tu prišla je stem večjo radostjo pozdravljenja, čim težje smo jo pričakovali. Kadale so prve snežinke med dežjem, v račetu ku boječe, kakor, da bi se bale slabih potov, gredih, blatnih tal, potem vedno pogumnejše, vedno gostejše.

Naslednje jutri * taa narava je odeta v bele svatovsko v. bleko, nadodarna zima ji je natresla obilo belih kosmov iz svojega debelega plašča. V globokem snegu so se stiskale vase, so drnemali kostanji. Tu pot, kako je bila lepa! Nič več nas ni pri hoji oviralo blato, nič več robato kamenje, polzeča tla — hodili smo po trdnih, ravnih sneženih tleh. Kadi se kot po tlaku. Da, še lepše, kot po svetlih, srebrnih preprogah.

Tu kaj nam napraolja najprejše veselje, zakaj smo jo poz-

dravili s tako radostjo? Misel na sankanje in kepanje. Kako
lepo je drčati po belem snegu. Nič ne de, če se tudi preornimo s
sankami vred, hitro postanemo in s tem večjim veseljem odrči-
mo naprej. Če prileti kepa v glavo, je bolečina hitro pozabljiva.

Trasni se izprehodi v naravo. Vse je skrbno ravno, varno
odeto v gorak zimski kožuh. Vse je pregrnjeno, zakopano. Lodo-
ba smrti? Tako neupametni se mi zde take misli. To je le glo-
boko spanje narave. Spi, miruje po dolgotrajnem delu, da se
odpočije, nabere novih moči, svežih kali za novo življenje. Ko
pride čas, jo pokliče čarke solnce na dan in zopet ostane, oži-
vi vsa preojena in pomlajena.

Listek.

Dramatski odsek.

Ko mi je bilo na zadnjem občinem obora poverjeno vodstvo dramske sekcije „Prosvete“, sem sklenil ustanoviti dramsko šolo, v kateri naj bi se poučevala recitacija, deklamacija, pantomina in bi prešli polagoma do drame same.

Dramsko šolo sem razdelil v dva dela: nižjo in višjo. V obeh šolah sem že dovršil recitacijo in deklamacijo in pokazalo se je, da imamo vsi ljudi, ki imajo na stvar zanimanje, in kar je glavno — talent. Na prvi produkciji je nastopilo več članov, ki so svoje stvari prao jedno podajali. Naj omenim imena tovarišev tov. Zvittuja (VIII.), ki Aškeričevga „Jar-a“ mi le razumel, ampak tudi dobro podal. Dobro je bil tudi tov. Demšar (VII.) v Aškeričevi „lači nesmetnosti“, le žal, da moči njegova jezična napaka. Tov. Vogrinc (VI.), recitator Albrechtove pesmi „Na krišiču ulic“, je bil prao dober. Vah tega ima to prednost, da ima krasen glas, ki ga je treba šolati; isto velja za tov. Slavatina (VII.) recitatorja „Glednoce, pesmi in redentistov.“ Pri tov. Svetnarju (I.) je stvar druga. Nima toliko ustvarjajoče sile, zato skuša posnemati, kar se mu vsaj dobro posreči. Temu velja: tamen est laudanda voluntas! Tamed tovarišie je vsekakor tov. Mušičeva (VII.) daleč prekašala vse. Živi se v stvar in ima tudi dobro šolan glas. Bliza-la se ji je tov. Aharišheva (VIII.) v Aškeričevem „Tškanijotu.“

Dobra je bila tudi tov. Zwitterjeva (III.). Semed nižješolcev ka-
žeta tovariša Gorjup in Rajfci največ talenta, posebno pa Gor-
jup. Semed tovarišic je bila najboljša Lucova (II.). Dobra je bila
trojica, ki je podajala Župančičevega „Licibana in šebelo.“
Pukadin (I.) kot Liciban, Zwitterjeva (II.) kot šebelica in Do-
lenčeva (III.), ki je tvorila pro- in epilog.

Da so besede too. Kraljevičja, katere je napisal v napis-
nikih 11. II. 1922. z, --- predosem ima dramatski odsek malo
sposobnih članov in ni bilo mogoče oprizoriti kakšne višje i-
grec ---, neustrelnine, je dokazala sijajno uspela drama
Ivana Lankarja: „Klapci.“ „Klapci“ lahko štujemo med naj-
težja Lankarjeva dela, med katera lahko postavimo le „Lepo
Vido“ in „Lohuščanje v dolini Šentflorijanski.“ Sicer se neka-
teri naši nasprotniki ujedajo, češ, da je drama slabo ispad-
la, ker --- in nastavajo celo vrsto vprašanj, kot:

1.) Karali ste občinstvom hbit, kar ni prao.

Ad 1.) Jaz pa pravim: Igralec kaže lahko mirno ob-
činstvom hbit, ker v sodanji moderni drami, ki temelji na
reclni podlagi, ne veljajo pravila naših prvih slovenskih i-
gralcev Borštніка in Verovika.

2.) Jerman je bil slab.

Ad 2.) Ne ničnu, da je bil Jerman tak, kakšen bi
moral biti. Ne! Igralec, ki je podajal jermana, je sedaj prvič
nastopil in to v ologi, ki ni lahka. Sicer pa je igral Jerman
po moji sodbi, ki ni morda najna, poleg nadučitelja, najbolj-
še. On je svojo ologo v splošnem dobro doživljal. Malo slab-

ki je bil v četrem dejanju, pri govoru, katerega lahko polomi vsak, še tako rutiniran igralec.

Ker sem se še dotaknil „Klancov“, naj povem v par besedah svojo sodbo o ostalih igralcih. Lojzka in Minka sta bili sijajni, slabša je bila Leni. Pri čupniku je stvar nekoliko bolj hoščljiva. Kar je bilo na čupniku res dobrega je bil njegov krasen glas. Sicer pa po mojem mnenju cele igre ni dobro razumel, ker je par najlepših mest, kjer igralec lahko pokaže svojo stvarjajočo silo, prerinl. — Komarijeva vloga je ena najtežjih vlog v drami. Komar je človek, ki pada iz ekstreme v ekstrem. Težko je podajati takega človeka. Igralec je svojo vlogo dokaj zadovoljivo rešil. Najboljši je bil v drugem dejanju, slabši v prvem, kjer je svojo pijanost pretiraval. Zelo dober je bil Kvastija. Zdravnik je bil o prvem dejanju izboren, v zadnjem se pa ni več tako ožival. Halander je bil dober. Se dve kvački, a zelo hvalešni vlogi imamo. Kace, priamojem kmiet, ki fantazira o dolini Zorafat in pijance Pisek. Obe vlogi sta bili prao dobro podani. Kace je naravnost briljant, Piskovo, sicer nizajno zasnovano igrno, pa je ubijala njegova pretirana pijanost. Ostale manjše vloge, kot: Anka Zermanova mati, Halandrova čina, kmetica, čupan in krimar so bile v rokah sposobnih igralcev, za katerimi pa je zastajal poštar.

Da je na igra tako dobro uspela, je zahvaliti gospodu učitelju Ivanetiču, ki je po moji prošnji prevzel režijo in vodil zadnji teden neprenehoma.

O novomeški gledališki publiki pa le to: Vidi se, da No-

vomeščani niso vajeni težjih komadov. Pri „Hlapcih“ sem o-
paril, da se je smejala publika ravno pri stvareh, ki sploh
niso smešne, dočim je skoro prezala ono fino satiro, ki je
na nekaterih mestih sijajno izražena. Tribijem le to: Novo-
meško publiko je treba vzgojiti. Ne z „Rokovnjaci“, „Legijo-
narji“ in slivnimi govorkarjanskimi igrami, ki naj bi bila
„narodne“, ampak z lepimi dramami in okusnimi ves-
eloigrami. Ker sem prišel tako daleč, naj rečem še to: Naša
dolžnost je opizirjati v prvi vrsti dela jugoslovanskih au-
torjev!

Delovni program pa nadalje, naj bi bil sledeč: Skušal
bom združiti dramski in literarni odsek. Predelali bi vse zna-
čilne slovenske pesnike in obenem recitirali ali dekla mirali
vse značilnejše pesmi dotičnega pesnika. Dalje bi prišli na vr-
sto še Breznje, pesnik „Slečkih pesmi“ in francoska moderna
lirika. Po možnosti bi obdelali tudi rusko, laško in nemško
slovstvo.

V drami bomo nadaljevali. Če bo mogoče, bomo predelal
Lankarjevo „Lepo Vido“ in sijajno Skubiniškovo dramati-
zaci-jo Lankarjevskega „Hlapca Jernjeja“. Tamed veseloiger sta na
seporadu okusna veseloigra Leha dr. Stolbe: „Stari grchi“ in
Kučičev „Navaden ilovek“. Zalibog, da veseloigre slovenskih
avtorjev ne pridejo v poštev, ker Slovenci komedijografov ni-
mamo. Trejstati pa morajo dela, kot: „Burek v strahu“, „V
juči“, „Samoklejšev mač“ itd., ki so le neokusne in nestane burke.

Jurjo Delak - Loški.

Ali:

Šah.

Ta partija je bila igrana 25. septembra 1922. v Kocem mestu.

Srednji gambit.

Beli: K.	črni: L.	12.) Dg3-h3 ¹⁾	h7-h6 ²⁾
1.) e2-e4	e7-e5	13.) Sg4-f3	Ld6-e7 ³⁾
2.) d2-d4	e5 x d4	14.) g2-g4 ⁵⁾	Se6-e5
3.) Dd4 x d4	Sb8-c6	15.) Sf3 x e5	Te6 x e5
4.) Dd4-e3	Sg8-f6	16.) g4-g5	Le7 x g5
5.) Sb1-c3	Lf8-h4	17.) f2-f4	Lg5 x f4
6.) Lc1-d2	o-o	18.) Ld2 x f4	Te5-e6
7.) o-o	Sf8-e8	19.) Sd4-g4 ⁶⁾	Dd8-f6 ⁷⁾
8.) Dc3-g3 ⁸⁾	Sf6 x e4	20.) Sd1-f1	d7-d6 ⁹⁾
9.) Se3 x e4	Te8 x e4	21.) Lf4-e3	Df6-e7
10.) Lf1-d3	Te4-e6	22.) Dh3-g3 ¹⁾	f7-f5 ¹⁰⁾
11.) e2-e3	Lb4-d6	23.) Ld8-e4	črni odneha ¹¹⁾

Opombe:

1.) Beli irtovlja kmata e4 nato, da pride hitreje do napada.

2.) Zdaj se vidijo jasno posledice osme potere belega. La-sedel je s tehačema dve dijagonali, ki sta na napad na kraljevo kulo velikega pomena, je ugodno namestil damo in si

odprl d - in e - linijo.

3.) Krišiljino.

4.) Tekoč gre brani kralja in obenem napravi prostor d - kmetu, ki sicer zapira tekaino e b pot.

5.) Raevije beli napad.

6.) Grozi Lf4 proti hb.

7.) Edina obramba. Na g7 - g5 sledi Lf4 x g5.

8.) Grozi Te6 - e1 + izgubo kraljice.

9.) Le3 x hb ne gre radi Te6 - e1 +.

10.) Čini nima več prave obrambe. Beli ima vse vrste odprte in neodvisen napad. Lg7 - g5 bi se morda mogla partija le na par potez zavleči.

11.) Na Kg8 + f8 sledi 24.) Le4 x eb, Le8 x eb. 25.) Le3 x hb g7 x hb. 26.) Ff4 x f5 +, Kf8 - e8 (Le6 x f5 ne gre radi Dg8 - g8 mat) 27.) Dg3 - g6 in čini se ne more več braniti.

Šahovske naloge.

Štev. 1. Beli: Kf7, Id1 in f1, Sf2, Bg5. (5)

Čini: Ke5, Tab in g5, Sh7, Bdb in e4. (6)

Beli na poteci matira črnega v tretji poteci.

Štev. 2. Beli: Ke1, Ff4 in b7, Te6, Bgb. (5)

Čini: Kh8, Sa2 in g2, Sg8 in fb, Ba2. (6)

Beli na poteci matira črnega v tretji poteci.

Štev. 3. Beli: Kdb, Df3, Tel. (3)

Čini: Kd4. (4)

Beli na potezi matiča črnega v drugi potezi.

Prvi dve nalogi sta vzeti iz zbirke arabskega šahovskega avtorja Stamme, tretja je francoskega mojstra Larpentovja, četrta pa šenjalnega Amerikancea Samuela Loyda. Vse štiri so prav lahko razrešljive. Rešitve prinese prihodnja „Zarja“.

Listnica uredništva.

V. Z. — Ne moremo sprejeti vašega dopisa v prvotni obliki. Je predolgočasen.

— u — Vaše „Morje“ je dobesedno prepisano iz Aškercia. Tak takega ne moremo sprejeti.

V prihodnji številki izide kritika spisov o prvi številki. Kritiko lahko pošlje vsak, toda podpisani mora biti s polnim imenom. Če xprujmemo o kakem spisu več kritik, veamemo najboljšo. Kritike naj bodo čim krajše.

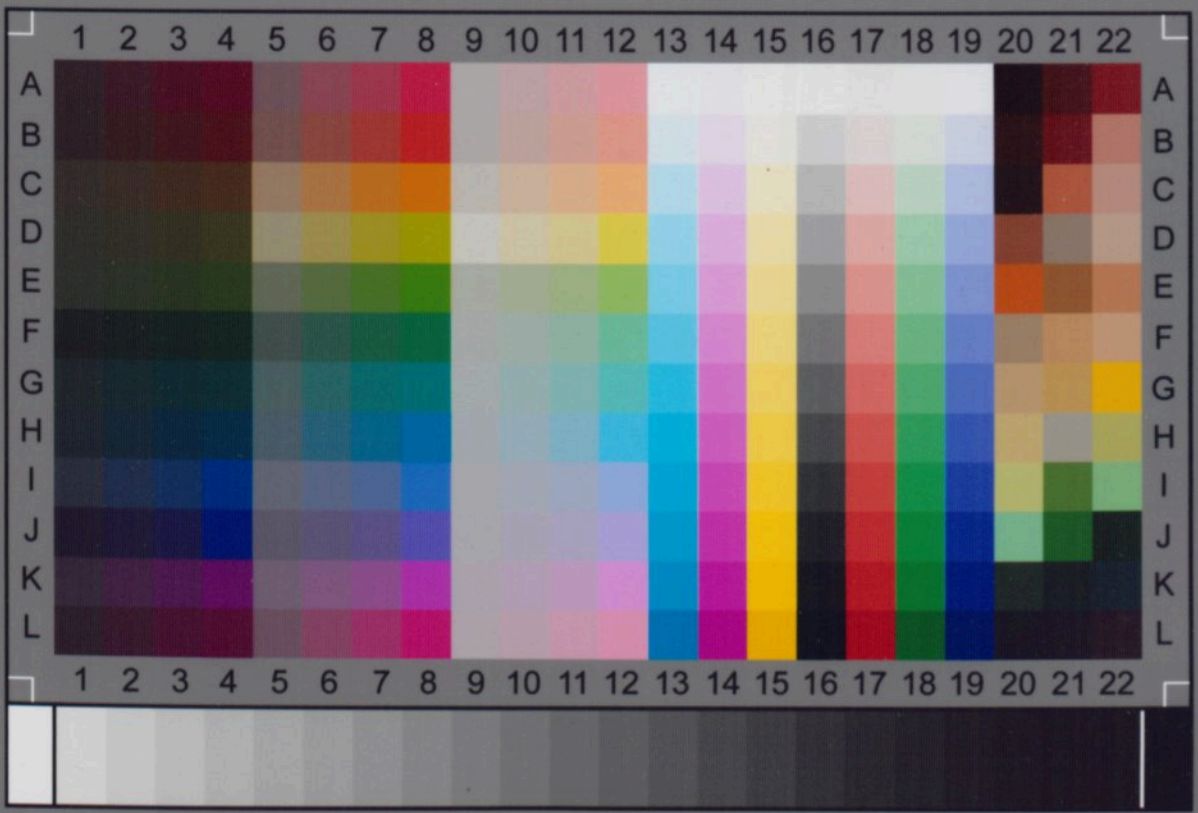
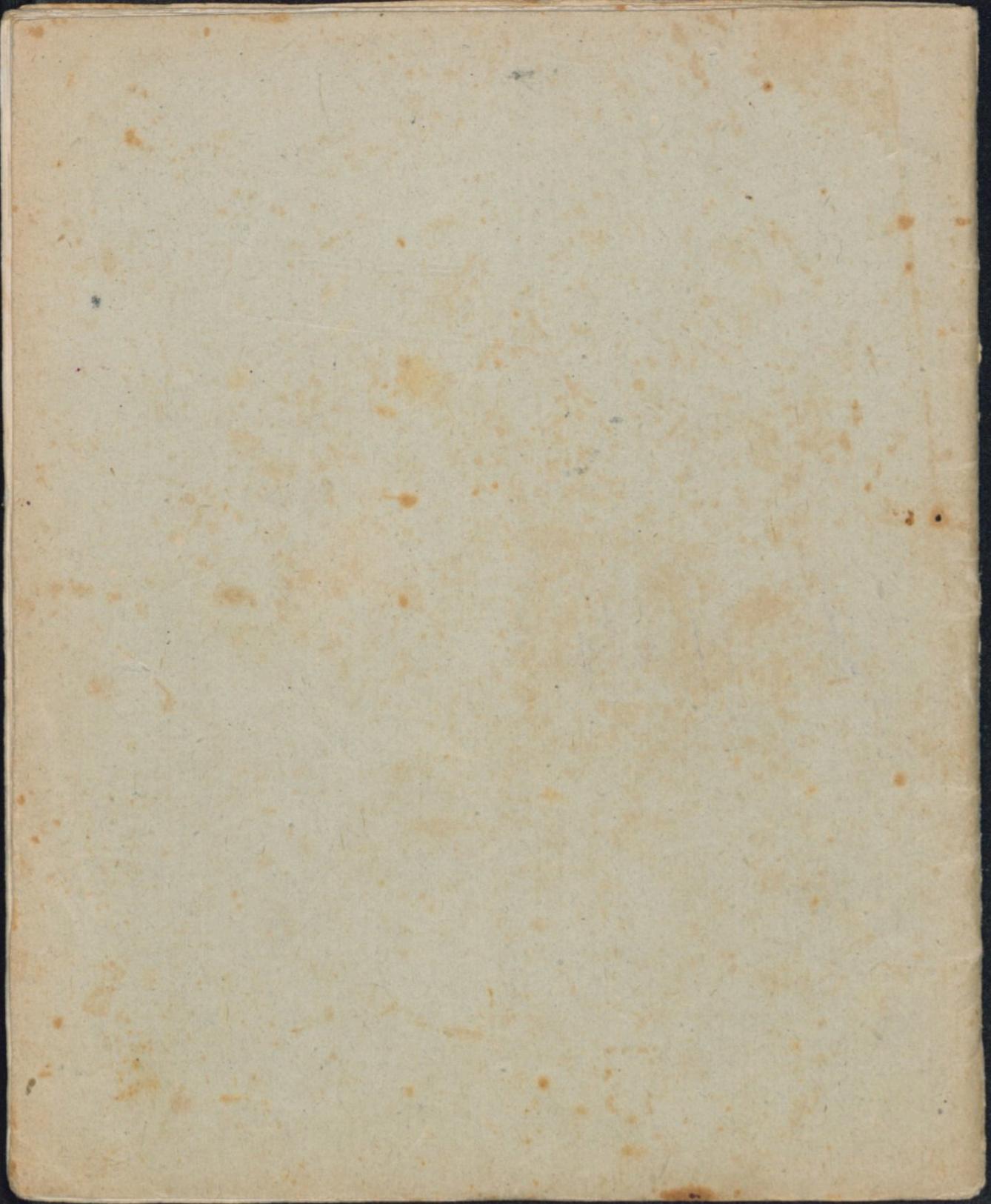
Listnica upravnništva.

Pri tiskanju „Dveh labodov“ se nam je pripetila pomota, da je konec 3. prizora našel o 5. prizor.

Sebina:

Opomin Josipu Stitarju	Danjan Danjanovič
Resem brez naslova	Danjan Danjanovič
Grnitev	
Tovarna	Danjan Danjanovič
Lisne Loti	M. H.
Muha Raša	Jadranski
Dva laboda	Lidin
Dijaštvo in narod	Prometheus
Plameniti sin vitra Marka	Marjanko
Resem v prosi	Danjan Danjanovič
Trihod zime v deželo	Ljudmila Kosavska
Listek.	
Dramatski odsek	Ferdo Belak — Soški
Šah	— Ali

IT8.7/2-1993
2007:04

Colortrac

www.colortrac.com

Printed on Kodak Professional Paper
Charge: R070405